

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΥΡΙ ΩΣ Τ' ΑΜΟΝΙ

Οί «Κούρδοι» του Γιάννη Καμπύση

Μιά κρυφή χαρά έπλημμύρισε τὰ στήθη μου όταν έμαθα ότι ο κ. Χρηστομάνος θά μ'ας παρουσίαζε τούς «Κούρδους» του Γιάννη Καμπύση, του ποιητή, που μιὰ μέρα τὸ χέρι του θανάτου έτρύγησε τὴν ώραία του ψυχή.

Γιὰ τὸν ποιητὴ ἡ παράσταση του έργου του ἀπὸ τὸ θέατρο τῆς «Ν. Σκηνης» εἶναι ένα μνημόσυνο καλλιτεχνικό, που οἱ φίλοι του καὶ οἱ συνάδελφοί του δὲν του ἔκαμαν ὡς τώρα, καὶ 'ς τὸ ὅποιο οἱ πολλοὶ εἶχαν τρέξει νὰ χειροκροτήσουν τὸν πεθαμένο ποιητὴ μετὰ τὰ ώραία ὄνειρα, καὶ τὶς βαθειές καὶ ὑψηλές σκέψεις.

* *

Ένας φρικιασμός ἡδονῆς καλλιτεχνικῆς καὶ λύπης μετὰ εἶχε καταλάβει όταν ἡ αὐλαία ὑψώθηκε. Τὰ μάτια μου κερφωμένα ἐπάνω 'ς τὶς κινήσεις τῶν ἡθοποιῶν μετὰ ὁ λογισμὸς μου ἔτρεχε 'ς τὰ περασμένα, όταν ἀκόμα ὁ ποιητὴς γιομάτος ἀπὸ ζωὴ καὶ νιότη, μου ἐδιάβαζε τὰ χειρόγραφα τῶν «Κούρδων» ἐπηρεασμένος ἀπὸ τούς δραματουργοὺς του βορῶ, παλαιόντας μέσα 'ς τὰ σκοτάδια τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς, γιὰ νὰ μ'ας παρουσιάσει κάποιον κομμάτι τῆς φωτεινῆς.

Καὶ ένθυμοῦμαι ότι τὴν έντύπωση που μου ἔκαμε τὸ ἔργο του ποιητῆ, δὲν μου τὴν ἔδωκε καὶ τὴν στιγμή που τὰ πρόσωπα ἐπάνω 'ς τὴν σκηνὴ ἐλάβαιναν νεῦρα καὶ ζωὴ. Κάτι τούς ἔλειπε, κάποιον ψυχολογικὴ ἔρευνα βαθύτερη μετὰ τὴν ἀπαραίτητη φιλοσοφικὴ αντίληψη, κάθε καλλιτέχνη, που θέλει νὰ δημιουργήσει ένα χαρακτήρα ἀληθινό.

Καὶ γιὰ τοῦτο τὸν λόγο θέλω τώρα νὰ μιλήσω κάπως γενικώτερα γιὰ τὸ ἔργο του Καμπύση που, μόνο 'ς τὶς γενικὲς του γραμμές, μ'ας δείχνει πῶς ὁ συγγραφέας τῶν «Κούρδων» εἶχε μέσα του τὴν φλέβα του μεγάλου συγγραφέα που ἀγωνίζεται νὰ φτάσει κάπου, χωρὶς καὶ νὰ τὸ κατορθῶν, ἴσως ἀπὸ κάποιον ἰδιαίτερη διάπλαση του πνεύματός του.

* *

Ὁ Καμπύσης ἀπὸ τὸ πρῶτο τοῦ ἔργου μᾶς εἰδείξε τὰ σκηινικά του χαρίσματα, τὶς ἰδιαιτέρες ἐκεῖνες ἀρετὲς ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν ἄνθρωπο τὸν γεννημένο γιὰ τὸ θέατρο. Τὰ πράγματα τὰ ὅποια ἐβλεπεν εἶχανε γι' αὐτὸν μίαν τραγικὴν ὄψη μέσα τους καὶ αὐτὴ τὴν τραγικὴν μορφήν τὴν ἔσυρε πότε ἀδύνατα καὶ πότε ἰσχυρὰ ἀνάλογα μὲ τὶς διαθέσεις ποὺ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ ψυχὴ του καὶ ὁ νοῦς του βρίσκονταν. Ὑπάκουος ἔ'νε ἀκκτάπαυστο ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὰ δημιουργήματα τῶν ἰσχυρῶν διανοιῶν, δὲν ἄφηνε τὸν καιρὸν ἔς τὴν δικήν του διάνοιαν νὰ συγκεντρωθῇ ἔς τὸν ἑαυτὸ της, ἔς τὶς δικῆς τὶς πτυχῆς ν'ἀναπτυχθῇ, γιὰ νὰ δημιουργήσῃ ἐλεύθερα καὶ φωτεινὰ τοὺς κόσμους ποὺ, σὰν ὄνειρο μακρινὸ καὶ συνεφιασμένο, ἡ παρατηρητικότης του ἔδινε ἔς τὴν φαντασίαν του.

Καὶ ὅμως κάθε ἄνθρωπος ποὺ ὀργᾷ ἔς τὴν σκέψιν, ποὺ τὴν ψυχὴν του ταλανίζει κάποιαν ζωικὴν ἀνησυχίαν, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ νύσῃ βαθύτερα τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἄλλων, ποὺ τὸν πρόλαβεν ἔς τὴν ἀνακόντησιν τῶν νόμων τῆς ζωῆς ποὺ μᾶς κυβερνοῦν! Τοῦ ὀρακίου οἱ γενικὲς γραμμὲς παντοῦ καὶ πάντα αἱ ἴδιες εἶνε. Ἡ στάσις τοῦ πνεύματος ἀπέναντι ἔς τὶς γραμμὰς αὐτῆς θὰ ξεχωρίσῃ τὶς λεπτομέρειες. Ὅντις, μίαν λεπτομέρειαν ἔς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ζωῆς ὁ ἄνθρωπος, φυσικὰ ὁ συγγραφέας θὰ ἐξετάσῃ τὸν ἄνθρωπον σύμφωνα μὲ τὴν σχέσιν του πρὸς τὴν ὅλην ζωὴν καὶ χωριστά, σύμφωνα μὲ τὴν περιωρισμένην τὴν κοινωνικὴν, καὶ ἀκόμα πιὸ πολὺ μὲ τὴν ἀτομικὴν.

Ὁ Καμπύσης ἔς τὸ ἔργο του ὁλόκληρον δὲν κατώρθωσε νὰ ξεχωρίσῃ τὶς λεπτομέρειες αὐτῆς. Δὲν τὸ θέλησε; Δὲν τὸ πιστεύω. Ἀπλούστατα δὲ εἶχε τὸν καιρὸν. Τὴν στιγμήν ποὺ ἄρχιζε φωτεινότερα νὰ βλέπῃ, ὁ αἰώνιος τρυγητὴς τῶν ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων τοῦ ἀφῆρεσε τὸ φῶς.

* *

Ἀπὸ τοὺς σκεπτομένους ἔς τὴν Ἑλλάδα, εἶνε λιγιστὰ τὰ ὄνειρα ποὺ ξάνοιζαν, σὰν ἐκεῖνο τοῦ Καμπύσης. Καὶ μάλιστα τὸ τελευταῖον τοῦ ὄνειρου, νὰ βυθίσῃ τὸν ἑαυτὸν του, τὸν τόπον του, μέσα τὰ νόματα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλήθειας. Μὲ τὴν ψυχὴν ὅμως πάρα πολὺ ἀπλῆς ἔ'τις φιλοσοφικὰς δοξασίας, ἐνῶ βαθύτατα ἐνιοθε τοὺς ὀρισμοὺς τοὺς, δὲν εἰμποροῦτε καὶ τὰ συμπεράσματά του, τὸ πνεῦμα του νὰ τὰ διυλίσῃ καὶ νὰ στηρίξῃ τὸ πραγματικὸν μεγάλο ὄνειρόν του, ἔς τὸ σημεῖον ποὺ οἱ ἀναλογίαι τῆς θεωρίας καθρεφτίζονται ἔς ἐκεῖνες τῆς πραγματικότητος. Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ «Φάουστ» καὶ ὁ «Ζαχατούστρας» τὸν παρέσυραν καὶ τοῦ ἐπνίξαν τὴν πρώτην ἀντίληψιν τῆς ζωῆς ποὺ εἶχε, τὴν ἀληθινώτερην. Ἴσως γιὰ μίαν στιγμήν, μὰ μέσα ἔς αὐτὴν τὴν στιγμήν ἐδημιούργησε τὰ «Σύννεφα».

Προτιμῶ τὶς στιγμὰς τῆς δημιουργικότητος τοῦ «Δαχτυλίδου τῆς Μάννας» ποὺ ποίησις καὶ δράμα, ὄνειρον καὶ πραγματικότης ἐτέθησαν γιὰ νὰ ἀφήσουν τὸ βέβαιον ἀριστοῦργημά του.

* *

Ἕλληνας ἔτην μορφὴ καὶ οὐσία, δὲν εἰμπορεῖ νὰ βεβαιώσῃ κανεὶς, πῶς εἶταν ὅπως οἱ περισσότεροὶ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων. Ἡ αἰσθητικὴ του ὁμοιάζε μ' ἐκείνη τοῦ γοτθικοῦ ῥυθμοῦ καὶ οἱ γραμμῆς οἱ γεμέτες ἀπὸ ἀπλότη καὶ κάλλος τοῦ Παρθενῶνα δὲν τὸν συγκινοῦσαν.

Τὸ σφάλμα ὅμως δὲν εἶνε δικό του.

Ἡ ψυχὴ τῶν περισσοτέρων ἀπὸ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας, εἴτε ἀπὸ τὰ χρόνια εἴτε ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν καθαρῆν δὲν εἶνε καὶ ὁ νοῦς φυσικὰ φωτεινὰ δὲν σκέπτεται. Κάτι μᾶς τραβάει πρὸς τὰ μεγάλα ἀλλ' ὄχι καὶ πρὸς τὰ τέλεια. Καὶ ὁ Καμπύσης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀφῆνε τὴν ψυχὴν του ἐκεῖ. Τὴν Ἑλληνικὴν αἰσθητικὴν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν σκέψιν ἤθελε νὰ τὴν ἴδῃ μέσα ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν ψυχὴν. Ἐμιμήθηκε καὶ σὲ τοῦτο τοὺς Γερμανοὺς, ποὺ βλέπουν τὴν ζωὴν τους μὲ τὰ μάτια τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.